

УДК 37.013.32

Жорова І. Я., Криницький Є. А.*

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО РОБОТИ З МОЛОДІЖНИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У статті репрезентовано модель формування готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями.

У цільовому блоці представлено компоненти й рівні готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями. Процесуально-змістовий блок містить технологічні аспекти поетапної фахової підготовки та передбачає відповідне змістове наповнення з урахуванням завдань цільового блоку. У результативному блоці представлено результат педагогічного процесу – готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з молодіжними громадськими організаціями.

Ключові слова: майбутній соціальний працівник, модель формування готовності до професійної діяльності, молодіжні громадські організації.

Зміни, що відбуваються у всіх сферах суспільства, зокрема в його соціальній та політичній сферах, значною мірою визначають вектор фахової підготовки майбутніх соціальних працівників, адже їх безпосередня професійна діяльність активно впливає на становлення громадянського суспільства, і як наслідок – на розвиток демократії в Україні.

З одного боку, саме розвиток громадського суспільства пов'язаний з удосконаленням таких соціальних інституцій, як молодіжні громадські організації. Адже громадські організації мають потребу в належному кадровому забезпеченні своєї діяльності, зокрема соціальними працівниками. З другого боку, якість професійної підготовки соціальних працівників нової формації залежить передусім від системи роботи вищих навчальних закладів. Саме тому першочерговими вимогами, що висувуються сьогодні до вищої освіти, стають не тільки поліпшення загальної теоретичної, дидактико-методичної підготовки майбутніх соціальних працівників, а й розвиток їхньої особистісної зрілості, здатності та прагнення до розроблення власних соціальних проєктів й впровадження їх через інститут молодіжних громадських організацій.

Формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з молодіжними громадськими організаціями у процесі професійної освіти створює передумови свідомого та якісного, на високому професійному рівні стимулювання та розвитку в молодого покоління інтересу до вирішення актуальних проблем конкретної територіальної громади, формування практичного досвіду громадянських дій та демократичної поведінки.

Готовність до професійної діяльності як психолого-педагогічне явище розглядалася багатьма дослідниками, зокрема Г. Баллом, О. Дубасенюк, М. Дьяченко, М. Євтухом, Л. Кадченко, Л. Кондрашовою, Г. Костюком, А. Ліненко, О. Міщенко, В. Моляко, В. Стасюк, О. Хлівною та ін. У наукових дослідженнях зазначене питання студювалося в різних аспектах – педагогічному, дидактичному, історичному, економічному, соціологічному, філософському.

У колі сучасних досліджень відзначимо також дисертаційні роботи Н. Андрієвської, С. Тарасової, Т. Шестакової та ін., присвячені проблемам формування готовності до конкретного різновиду професійної діяльності.

Водночас слід зазначити, що важливе соціальне значення молодіжних громадських організацій в суспільстві актуалізує питання готовності фахівців до продуктивної роботи з такою соціальною інституцією.

Метою статті є характеристика моделі формування готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями.

© Жорова І. Я., Криницький Є. А.

У сучасних соціальних умовах актуальними стають питання, пов'язані з удосконаленням практики соціальної роботи з молодіжними громадськими організаціями (МГО), що зумовлює потребу у фахівцях соціальної сфери, готових до взаємодії з цією соціальною інституцією.

У сучасній науково-педагогічній літературі будь-які освітні процеси розглядаються як системи, а отже, і процес формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з МГО становить систему. Розроблення моделі формування готовності майбутніх соціальних робітників до роботи з МГО у професійній діяльності вимагає аналізу таких основних понять, як «модель» і «моделювання».

Модель (від лат. *modulus* – «міра, зразок, норма») – це будь-який уявний, знаковий або матеріальний образ оригіналу: відображення об'єктів і явищ у вигляді описів, теорій, схем, креслень, графіків. Наведемо кілька визначень поняття «освітня модель» в сучасному розумінні:

логічна послідовна система елементів – мети освіти, її змісту, проектування педагогічних технологій і технологій управління освітнім процесом, створення навчальних планів і програм;

ідея, організація, здійснення та розвиток педагогічного об'єкта [6].

На сьогодні в педагогічній науці моделювання використовується для вирішення завдань, основними з яких є оптимізація структури навчального матеріалу; удосконалення планування навчального процесу; управління пізнавальною діяльністю; управління навчально-виховним процесом; діагностика, прогнозування, проектування навчання [там само].

Модель формування професійної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з МГО – це цілісна система, що складається з сукупності цільового, процесуально-змістового (педагогічні умови, зміст, методи і форми навчання) та результативного блоків.

У цільовому блоці представлено мету дослідження (формування готовності майбутніх соціальних робітників до роботи з МГО). Його розроблення є важливим фактором у проектуванні моделі процесу підготовки майбутніх фахівців, оскільки він визначає вектор професійної підготовки. До структури цього блоку входять компоненти, критерії та рівні такої готовності.

Готовність до професійної діяльності соціального працівника складається з психологічного, етичного та професійного компонентів.

Психологічний компонент об'єднує в собі такі складові: мотиваційну (передбачає позитивний інтерес до соціальної діяльності), орієнтувальну (передбачає знання особливостей, умов соціальної діяльності, її вимог), операційну (передбачає володіння знаннями, навичками й уміннями соціальної діяльності, а також певний практичний досвід), вольову (передбачає вміння здійснювати самоконтроль і керування власними професійними діями), оцінювальну (передбачає вміння оцінити власну професійну підготовленість і ефективність виконання професійних завдань).

Етичний компонент об'єднує в собі такі складові: моральні переконання, особисті якості, позитивну поведінку, ціннісні орієнтації, що тісно взаємопов'язані зі складовими психологічного компоненту.

Професійний компонент за сутністю своєю когнітивно-діяльнісний, оскільки об'єднує в собі знання, уміння й навички соціальної роботи, зокрема з МГО. Він також взаємопов'язаний з першими двома: з психологічного боку, відповідає операційній складовій, з морального боку – передбачає дотримання етичних принципів взаємодії з молодіжними організаціями.

Серед цих принципів визначаються такі: повага до гідності молодої людини, пріоритетність її інтересів, довіра до неї, толерантність щодо будь-яких її поглядів та орієнтацій; доступність надання допомоги кожному, хто її потребує – без урахування статі, фізичних або розумових обмежень, соціальної чи расової приналежності, віросповідання, мови, сексуальної орієнтації; дотримання норм професійної етики;

визнання пріоритетів професійної відповідальності над власними інтересами; підтримування діяльності легалізованих громадських молодіжних об'єднань; дотримання прозорості звітування про результати соціальної роботи через співпрацю із засобами масової інформації.

Психологічний та професійний компоненти об'єднує і навчальна діяльність студента – майбутнього соціального працівника: вона передбачає досягнення конкретних цілей, що створює ситуацію успіху, надає емоційну зарядженість, спонукає до кінцевої мети, посилює мотивацію студентів до діяльності (з психологічного боку), а також формує базу знань соціального фахівця (законодавства у сфері надання соціальних послуг, основ професійного спілкування, методів і форм соціальної роботи з різноманітними групами, основ психології, медичних знань, економіки, права, діловодства тощо) – з професійного боку.

Психологічний та етичний компоненти об'єднуються в соціально-психологічних методах взаємодії з молодіжними організаціями – партнерстві з молоддю (на рівних умовах); керівництві (у певних умовах); наставництві (в ідеальних умовах); координації (в умовах спільного проекту); посередництві (в умовах взаємодії між кількома організаціями, між МГО та державними, правоохоронними чи медичними структурами).

Відповідно до наявності та ступеня вияву у студентів мотивів, знань, умінь і навичок за визначеними критеріями та показниками готовності до соціальної роботи визначаються рівні такої готовності. Так, Л. Мороз виділяє елементарний (низький), репродуктивний (задовільний), продуктивний (достатній), творчий (оптимальний) рівні професійної готовності вчителів [5, с. 12], Т. Гончаренко – низький, середній та високий [3, с. 74]. Також різні дослідники висувають інші варіації термінів: відтворюючий, ускладнений, творчий (Р. Кузьмінов), критичний, репродуктивний, продуктивний, перетворювальний (С. Ярмакєєва) та ін. [там само, с. 65-67].

Зазначимо, що це оцінювання стосується більшою мірою педагогічної готовності. Однак, зважаючи, що діяльність соціального працівника позначена високою відповідальною, це зумовлює підвищення низького рівня від елементарного (формальне ставлення до професійних обов'язків) до репродуктивного (формулювання мети та завдань роботи). Середній рівень уже передбачає продуктивність (чітке усвідомлення мети та завдань діяльності, зокрема й проектної, самостійність у створенні проектів). Вищий рівень передбачає творчий підхід до роботи (ініціативність, креативність, здатність до прогнозування результатів сумісної роботи з МГО, зокрема з проектування) [5, с. 12, 13].

Таким чином, у модель процесу формування готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями ми вводимо таку тріаду рівнів: низький (репродуктивний), середній (продуктивний), високий (творчий).

Процесуально-змістовий блок містить синтез методів, засобів, форм і технологій організації навчального процесу, що поряд із технологічними аспектами поетапної фахової підготовки передбачає відповідне змістове наповнення з урахуванням завдань цільового блоку.

Етапами формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з МГО визначаються навчальний, практичний і діяльнісний, у свою чергу перший із них розподіляється на процес навчання та позааудиторну підготовку, а другий – на проходження навчальної та суспільної практики. Третій безпосередньо пов'язаний з реалізацією проектів з МГО.

Навчальний етап реалізується у відповідних педагогічних умовах. Із визначень українських педагогів (О. Пехота, О. Соколенко, Т. Сорочан та ін.) можна конкретизувати, що педагогічні умови – це комплекс заходів освітнього процесу, що забезпечує досягнення навчальної мети. Т. Гончаренко розподілила їх на три складові – методологічні (особистісно-діяльнісний підхід до навчання), методичні (інноваційні,

інтерактивні, проєктувальні технології, кейс-метод), організаційні (методичне та інформаційне забезпечення навчання) [3, с. 124, 140].

Таким чином, можна конкретизувати такі умови формування професійної готовності під час навчання:

- гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу;
- дотримання особистісно-діяльнісного підходу;
- практична орієнтованість процесу підготовки майбутнього спеціаліста соціальної сфери.

Навчальний етап передбачає поділ на допрофесійний і професійний підетапи, перший з яких (школа) має на меті виявити соціально активну молодь, навчити її основ соціальних дисциплін, орієнтувати учнів на майбутню професійну діяльність у галузі «людина-людина», що передбачає формування мотивації до соціальної роботи як гуманістичної.

На другому підетапі підготовка здійснюється у вищих навчальних закладах, що має на меті формування готовності майбутніх соціальних працівників у процесі навчання – під час вивчення загальних гуманітарних і спеціальних фахових дисциплін, в умовах навчальної практики – для закріплення компонентів сформованої готовності перед початком професійної соціальної діяльності, а також у позааудиторній роботі – для виявлення їх готовності до громадської соціальної діяльності. На цьому етапі доцільно використовувати відповідні методи (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, евристичний, дослідницький) і форми, що імітують майбутню професійну діяльність, – ситуаційно-рольові ігри, тренінги, дискусії. Ознайомлення з майбутньою діяльністю відбувається також в умовах міждисциплінарної інтеграції.

Практична орієнтованість процесу підготовки майбутнього спеціаліста соціальної сфери реалізується в умовах позанавчальної діяльності, що має професійно орієнтований характер. Наприклад, в умовах науково-дослідної роботи студенти вчать здійснювати моніторинг соціальних проблем молодіжного середовища, виявляють уміння користуватися різноманітними методами та прийомами – опитування, анкетування, аналізу отриманих результатів і надання висновків у вигляді письмових звітів, аналітичних довідок тощо, а також проєктування. В умовах громадської соціальної діяльності студенти виявляють свій інтерес до соціальної роботи – свідомо займаються нею. Таким чином пізнається специфіка соціальної роботи, усвідомлюються функції соціального працівника, методи його спілкування з людьми, що формує перший фаховий досвід.

Практичний етап передбачає конкретну соціальну діяльність під час навчальної практики, а також роботу з молодіжними громадськими організаціями, що у свою чергу потребує виконання таких видів діяльності, як аналітико-оцінювальна, пошуково-практична, комунікаційна, моніторингова, виховна робота з молоддю, організація комплексного соціологічного дослідження мікросоціуму, спільна діяльність із правозахисними органами щодо соціального захисту молоді, волонтерська діяльність.

Навчальна практика передбачає реалізацію таких функцій освіти: аналітичної (планування й організація роботи студентів відповідно до їх мотивації, інтелектуального рівня, індивідуальних особливостей); організаторської (залученні студентів до різних видів діяльності, зокрема суспільно корисної); соціальної (у процесі оволодіння студентами соціальним ролями). Під час навчальної практики вже безпосередньо формується професійна готовність до соціальної роботи.

Практика диференціюється на три частини: 1) ознайомча, під час якої студенти знайомляться з особливостями роботи соціальних служб, спостерігаючи за діями працівників і спілкуючись з ними; 2) формувальна, під час якої відпрацьовуються навички соціальної роботи, усвідомлюється роль соціального працівника, його функції та методи роботи, формується гуманістична позиція; 3) операційна, під час якої

формується навички виконання соціологічних досліджень і проектів, аналізу стану соціальної роботи з населенням.

Для виконання такої роботи потрібні ґрунтовні знання з соціології, психології, медицини, історії, організаторські навички та високий рівень грамотності – орфографічної та синтаксичної (ведення документації), ораторської (читання лекцій, виступи перед аудиторією), а також комунікативні вміння (контактування з МГО та державними службами). Тому необхідним є високий рівень готовності: зокрема усвідомленість свого місця та ролі в соціальній діяльності, наявність відповідних особистісних якостей, гуманістичних пріоритетів, комплекс відповідних знань, умінь і навичок, практичного досвіду.

З. Бондаренко визначає це як критерії та показники сформованості готовності майбутніх соціальних працівників, а саме: мотиваційний (ставлення студентів до майбутньої професії, ступінь задоволеності нею); когнітивно-діяльнісний (наявність знань і практичних умінь здійснення соціальної роботи); особистісний (наявність професійно-особистісних якостей – комунікативності, толерантності, вимогливості до себе та інших) [2, с. 12].

Набуті знання та навички є основою ефективної взаємодії соціального працівника та МГО, що виявляється в наданні допомоги у визначенні головної мети діяльності з поясненням проблем її реалізації; установленні зв'язків молодіжних організацій з іншими соціальними інституціями; спрямуванні молоді на створення служб волонтерів; правовому всеобучі молоді та підготовці її до соціального самозахисту; профілактичній роботі щодо девіантної поведінки (попередження можливих асоціальних дій).

Діяльнісний етап передбачає діяльність з реалізації проектів з МГО. Проектування – це складна творча діяльність, яка передбачає підбір й аргументування найбільш ефективного варіанта дій для вирішення фахових завдань. Проектування пропонує модель певної соціальної системи, визначає її соціальні характеристики [1, с. 20]. Сам проект передбачає поступовий рух від невідомого до відомого – за чіткою структурою цього процесу.

Оскільки проектування становить собою процес діяльності, причому особистісного характеру, то формування готовності майбутніх соціальних працівників до такої діяльності характеризується суб'єктністю, предметністю, активністю, цілеспрямованістю, мотивованістю й усвідомленістю [4, с. 86]

Що ж стосується проектної діяльності соціального працівника в роботі з молодіжними громадськими організаціями, то її результати допомагають створити та впровадити інноваційні технології в його діяльність і в процес реалізації державної соціальної політики в цілому.

У результативному блоці представлений результат педагогічного процесу – готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з МГО.

Таким чином, модель формування професійної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з МГО складається з сукупності цільового, процесуально-змістового (педагогічні умови, зміст, методи і форми навчання) та результативного блоків. Таким чином, розроблена модель формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з МГО дає можливість зрозуміти процес формування готовності в його цілісності та з урахуванням окремих елементів, аналізувати недоліки та переваги цього процесу, а отже, вносити певні корективи. Розроблена модель формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з МГО характеризується цілісністю (структурні блоки взаємопов'язані і спрямовані на реалізацію провідної мети), відкритістю (оптимальна інтеграція в контекст системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників), прагматичністю (є засобом організації практичних дій викладача).

Здійснений аналіз не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми і засвідчує необхідність подальших досліджень з вивчення процесів формування готовності

майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями, розроблення теоретичних і методичних аспектів організації навчально-виховного процесу, що сприятиме формуванню розглянутого вище виду готовності майбутнього соціального працівника.

Література:

1. Авер'янова Г. М. Соціальна психологія. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Г. М. Авер'янова, Н. М. Дембицька, В. В. Москаленко. – К. : «ППП», 2005. – 364 с.
2. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 / З. П. Бондаренко. – К., 2008. – 20 с.
3. Гончаренко Т. Л. Формування готовності вчителя фізики до проектування навчального процесу у післядипломній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Гончаренко Тетяна Леонідівна. – Херсон, 2013. – 287 с.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник для вузов / И. А. Зимняя. – М. : Университетская книга, 2008. – 384 с.
5. Мороз Л. В. Формування готовності викладачів до виховної роботи зі студентською молоддю у методичній діяльності вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. В. Мороз. – К., 2008. – 20 с.
6. Хоменко-Семенова Л. А. Структурно-функциональная модель формирования готовности будущих социальных работников к использованию интерактивных технологий в профессиональной деятельности / Л. А. Хоменко-Семенова // Альманах современной науки и образования. – Тамбов : Грамота, 2015. – № 2 (92). – С. 113-117.

Жорова И. Я., Криницкий Е. А.

**МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩЕГО СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА
К РАБОТЕ С МОЛОДЕЖНЫМИ ОБЩЕСТВЕННЫМИ ОРГАНИЗАЦИЯМИ**

В статье представлена модель формирования готовности будущего социального работника к работе с молодежными общественными организациями.

В целевом блоке представлены компоненты и уровни готовности будущего социального работника к работе с молодежными общественными организациями. Процессуально-содержательный блок содержит технологические аспекты поэтапной профессиональной подготовки и предусматривает соответствующее содержательное наполнение с учетом задач целевого блока. В результативном блоке представлен результат педагогического процесса – готовность будущих социальных работников к работе с молодежными общественными организациями.

Ключевые слова: будущий социальный работник, модель формирования готовности к профессиональной деятельности, молодежные общественные организации.

Zhorova I.Ya., Krinitsky Ye.A.

**MODEL OF FORMING THE FUTURE SOCIAL WORKER'S PROFESSIONAL READINESS
TO COOPERATION WITH THE YOUTH NGOS**

In the article the model of forming the future social worker's readiness to professional activities in conjunction with the youth NGOs has been highlighted. The model under consideration has been presented through the pedagogical system containing the chain of units' conjunctions, namely: target-oriented; process and content-oriented; the result-oriented. The target-oriented unit which defines the professional training vector is presented through the components aimed at the social worker's readiness towards professional activities (that of psychological, ethics, occupation); the levels of such readiness have been defined: the low level (reproductive), the average (productive) one, the high (creative) level.

The process and content-oriented unit includes the synthesis of methods, means, forms and educational process organizational techniques which alongside with the stage-by-stage qualifications' upgrading training presupposes the corresponding content supplement with consideration of the target-oriented unit tasks. The educational stage includes the in-class and after-classes training; the practical stage - undertaking the educational and social practice-oriented activities; the activities-oriented stage is

aimed at projects realization.

The results-oriented unit is presented through the pedagogical process results - the future social workers readiness to professional activities in conjunction with the youth NGOs.

Key words: a future social worker, the model of forming the future social worker's readiness to professional activities, the non-governmental organizations (NGOs)

УДК 37.013.42:374

Краснова Н. П.*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ «EVENT-ТЕХНОЛОГІЙ»

У статті розглядаються проблема event-технології як провідного напрямку соціально-педагогічної діяльності; аналізуються концептуальні позиції event-технологій (за рівнем застосування; за основним фактором розвитку; за орієнтацією на сферу розвитку особистості; за характером змісту та структури; за типом управління; за видом соціально-педагогічної діяльності); визначено цільові орієнтації та призначення event-технології; доведено, що педагогічний потенціал eventa полягає в емоційній забарвленості події, емоційній піднесеності учасників події, у розкритті якостей і властивостей особистості, їх розвитку, у формуванні комунікативної культури учасників події, у розвитку палітри побудування стосунків між учасниками події.

Ключові слова: event-технологія; подієвий підхід у використанні event-технології; класифікації event-технологій; цільові орієнтації та призначення event-технології.

Проблема соціально-морального виховання підростаючого покоління в умовах сучасного українського суспільства набуває особливого значення. Пов'язано це зі змінами в суспільстві, які мали місце за останній час, з вимогами до процесу виховання дітей та молоді, тому що суспільство приймає освітніх, моральних, комунікативних людей, які вміють будувати відносини, грамотно й доцільно ставити та вирішувати будь-які завдання.

Останніми роками з'явилися декілька наукових робіт з такого напрямку організації дозвілля як event – організація унікальних подій на основі особистісних бажань. Ідеям, стратегіям, методам eventa, event-менеджменту, організації event-заходів присвячено роботи А. Берлова, С. Лемера, Р. Мозера та ін.; історії виникнення, організації свят – Є. Працюк; святам для дітей, школярів, батьків – Є. Агафоновой, І. Гераскіної, Л. Соколової та ін. В основі організації event-заходів лежить event-технологія перетворення будь-якого заходу засобом допоміжних ефектів у виключну подію для особи (У. Хальцбаур, Л. Соколова та ін.).

Незважаючи на значну кількість теоретичних і практичних робіт, проблема організації позакласної та дозвіллевої діяльності дітей та молоді залишається дуже гострою в аспекті її науково-педагогічного забезпечення. Це пов'язано з тим, що: в педагогічному співтоваристві відсутнє цілісне уявлення про методи, форми та засоби організації позакласної та дозвіллевої діяльності дітей та молоді; вітчизняна соціально-педагогічна практика організації позакласної та дозвіллевої діяльності дітей та молоді не завжди зорієнтована на розкриття та використання педагогічного потенціалу нових технологій.

Усе це й зумовило вибір теми нашої статті, мета якої – розкрити соціально-педагогічний потенціал event-технології.

Наразі у вітчизняній соціальній педагогіці, зокрема в теорії соціального виховання, представлено подієвий підхід як точку зору і засіб роботи з проблем виховання. Переваги подієвого підходу полягають у такому:

– він дозволяє сформулювати погляд на виховний процес як на діалектичну єдність яскравих подій у житті вихованця і повсякденності з її буденними справами;

© Краснова Н. П.